

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA O'QISHGA BO'LGAN QIZIQISHNI SHAKLLANTIRISH USULLARI

Mirzayeva Fotimaxon A'zamjonovna
Namangan viloyati Uchqo'rg'on tumani
15-umumiy o'rta ta'lim maktabi o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarida o'qishga bo'lgan qiziqishni shakllantirish usullari yoritilgan. Boshlang'ich ta'lim bosqichi – bu o'quvchilarning shaxs sifatida shakllanishidagi eng muhim davr bo'lib, aynan shu bosqichda ular bilim olishga nisbatan ijobiy munosabatni rivojlantirish zarur. Maqolada qiziqishning pedagogik-psixologik asoslari, yosh xususiyatlari va o'qituvchining roli tahlil qilingan. Shuningdek, dars jarayonida interfaol metodlar, didaktik o'yinlar, vizual vositalar va axborot texnologiyalaridan foydalanish orqali o'quvchilarning o'qishga bo'lgan ishtiyoqini oshirishga oid amaliy tavsiyalar berilgan. Maqola o'qituvchilar, metodistlar va pedagogika sohasida izlanish olib borayotgan mutaxassislar uchun foydali bo'lishi mumkin.

Kalit so'zlar: boshlang'ich ta'lim, o'qishga qiziqish, motivatsiya, interfaol metodlar, didaktik o'yinlar, o'quvchi faolligi, o'qituvchi yondashuvi, psixologik xususiyatlar, rag'batlantirish, zamonaviy texnologiyalar.

Boshlang'ich ta'lim – har bir insonning bilim, ko'nikma va malakalariga asos bo'ladigan muhim bosqich hisoblanadi. Bu davrda bola nafaqat o'qishni, yozishni va hisob-kitob qilishni o'rganadi, balki bilim olish jarayoniga bo'lgan munosabati ham shakllanadi. Shuning uchun aynan boshlang'ich sinflarda beriladigan ta'lim sifatiga, pedagogik yondashuvga va o'quvchilarning ruhiy holatiga alohida e'tibor qaratish zarur. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida o'qishga bo'lgan qiziqish — ularning o'zlashtirish darajasi, bilimga bo'lgan ehtiyoji va kelajakdagi muvaffaqiyatlariga bevosita ta'sir ko'rsatadigan asosiy omillardan biridir. Qiziqish bor joyda faoliyat samarali kechadi. Agar o'quvchi darsga qiziqsa, u bilim olishni xohlaydi, savol beradi, izlanadi va ijodkorlik ko'rsatadi. Ushbu maqolaning asosiy maqsadi — boshlang'ich sinf o'quvchilarida o'qishga bo'lgan qiziqishni shakllantirish yo'llarini ochib berish, amaliy yondashuvlar va metodlarni ko'rsatishdir. Maqolada o'quvchilarning yosh xususiyatlari, pedagogik yondashuvlar, o'yinlar va texnologik vositalar orqali o'quv jarayonini jonlantirish usullari tahlil qilinadi. Mavzu bugungi ta'lim jarayonida o'ta dolzarb bo'lib, har bir boshlang'ich sinf o'qituvchisi uchun zaruriy nazariy va amaliy tavsiyalarni o'z ichiga oladi.

Qiziqish — bu shaxsning ma'lum bir faoliyatga, ob'yektga yoki jarayonga ongli va barqaror e'tibori bilan tavsiflanadigan psixologik holatdir. Pedagogik adabiyotlarda qiziqish bilim olish jarayonining asosiy harakatlantiruvchi kuchi sifatida qoraladi. Bu

jarayon bolada o'rganishga nisbatan ichki ehtiyojni uyg'otadi va u bilim olishni o'z xohishi bilan amalga oshiradi. Psixologik nuqtai nazardan, qiziqish o'quvchining diqqat, xotira, tasavvur va ijodiy fikrlash kabi aqliy jarayonlarini faollashtiradi. Pedagogik nuqtai nazardan esa, qiziqish — bu o'quv jarayonining samaradorligini oshirishga xizmat qiladigan muhim omildir. Ayniqsa, boshlang'ich sinf o'quvchilarida bu holat juda nozik va ta'sirchan bo'lib, uni shakllantirish uchun o'qituvchi yondashuvi, dars mazmuni va darsni o'tish uslubi muhim ahamiyat kasb etadi.

O'qishga bo'lgan qiziqish bolaning shaxsiyati rivojida muhim rol o'ynaydi. Bu holat bolani o'quv jarayoniga faol jalb qiladi, o'z fikrini erkin ifoda etishga va mustaqil o'rganishga undaydi. Qiziqish orqali bolalarda ijobiy emotsiyalar paydo bo'ladi, bu esa o'z navbatida bilim olishga bo'lgan munosabatni kuchaytiradi. Qiziqishning shakllanishida ichki va tashqi motivatsiya muhim rol o'ynaydi. Ichki motivatsiya — bu bolaning o'z ehtiyoji va qiziqishi asosida bilim olishga bo'lgan intilishidir. Masalan, o'quvchi mavzuni o'zi tushunishga harakat qiladi, qo'shimcha savollar beradi va izlanadi. Tashqi motivatsiya esa mukofot, baho, ota-ona yoki o'qituvchi tomonidan bo'lgan rag'batlantirish orqali yuzaga keladi. Har ikkala turdagi motivatsiya muhim bo'lsa-da, ichki motivatsiyaning barqarorroq va chuqurroq o'zlashtirishga olib kelishi fan tomonidan isbotlangan.

Boshlang'ich sinf o'quvchilari — bu 6 dan 10 yoshgacha bo'lgan bolalardir. Bu yosh davri psixologik va pedagogik jihatdan o'ziga xos bosqich bo'lib, ularning o'rganishga bo'lgan munosabati, emotsional rivojlanishi va ijtimoiy muhitdagi moslashuv darajasi bilan ajralib turadi. Psixologik jihatdan, bu yoshdagi bolalarda tasavvur kuchli, lekin diqqat uzoq vaqtga cho'zilmaydi, shuning uchun darslar davomida faol, harakatli va qiziqarli metodlardan foydalanish talab etiladi. Emotsional jihatdan ular mehrga, e'tiborga va rag'batga muhtoj bo'lib, o'qituvchining iliq munosabati ularning darsga bo'lgan munosabatini tubdan o'zgartirishi mumkin. Ijtimoiy rivojlanish nuqtai nazaridan, bolalar bu davrda jamoa ichida ishlashni, do'stlashishni o'rganadilar. Sinfdoshlarining fikri, ulardan ajralib qolmaslik istagi — o'quv faoliyatiga ijobiy yoki salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shuning uchun o'quvchilarni rag'batlantirishda individual yondashuv bilan birga jamoaviy ruhni ham qo'llab-quvvatlash muhimdir.

Qiziqishning shakllanishiga bir nechta asosiy omillar ta'sir qiladi:

O'qituvchi munosabati – o'quvchiga bo'lgan e'tibor, mehr, tushunish va sabr-toqat;

Oila muhiti – kitob o'qiladigan, bilim qadrlanadigan oilalarda bolalar o'qishga faolroq bo'ladi;

Sinfdoshlar ta'siri – faol va qiziq o'quvchilar bilan birga o'qiyotgan bola ham o'zini faollikka undaydi.

Shu sababli, boshlang'ich sinf o'qituvchisi har bir bolaning yosh xususiyatini chuqur o'rganib, u bilan individual ishlashga intilishi zarur.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida o'qishga bo'lgan qiziqishni shakllantirishda o'qituvchining yondashuvi muhim ahamiyatga ega. Interfaol usullar orqali o'quvchilar

darsda faol ishtirok etadilar. O'yinlar, savol-javoblar, kichik musobaqalar orqali bilim olish jarayoni qiziqarli va samarali bo'ladi. Didaktik o'yinlar orqali dars mazmuni yodda saqlashga osonlashadi. Rasm asosida matn tuzish, she'rni davom ettirish kabi topshiriqlar bolalarda ijodiy fikrlashni rivojlantiradi. Ko'rgazmali vositalar, rangli kartochkalar, maketlar va video materiallar darsni yanada tushunarli qiladi. Rag'batlantirish usullari, ya'ni og'zaki maqtov, kichik sovg'alar yoki yulduzchalar o'quvchilarning faolligini oshiradi. Zamonaviy axborot texnologiyalari, ya'ni multimediali taqdimotlar, interaktiv o'yinlar, o'quv dasturlari orqali o'quvchilar bilim olishga qiziqadilar. Har bir o'quvchining shaxsiy xususiyatini inobatga olib, unga mos metodni tanlash qiziqishni uyg'otishda muhim rol o'ynaydi.

Amaliy tajriba shuni ko'rsatadiki, qiziqarli va noan'anaviy darslar o'quvchilarning darsga bo'lgan munosabatini ijobiy tomonga o'zgartiradi. Masalan, "Men kimman?" o'yini orqali hayvonlar haqida ma'lumot beriladi va o'quvchilar uni topishga harakat qiladi. Bu metod lug'at boyligini oshiradi. Ba'zi o'qituvchilar har haftada eng faol o'quvchini aniqlab, ularni rag'batlantiradilar. Bu esa o'quvchilarni yanada faol bo'lishga undaydi. Multfilm asosida matn tuzish orqali o'quvchilarda mustaqil fikrlash va nutqni shakllantirish ko'nikmalari rivojlanadi. O'quvchilarning sevimli qahramonlari yoki mavzulari asosida darslar tashkil etilsa, bu ularda yanada katta qiziqish uyg'otadi. Shunday yondashuvlar orqali o'quvchilar darsga ishtiyoq bilan qatnashadi va o'quv faoliyati samarali kechadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Abdullaeva D. (2018). Boshlang'ich ta'limda pedagogik mahorat. Toshkent: O'qituvchi nashriyoti.
2. Allayarova M. (2020). Boshlang'ich sinf o'quvchilarida mustaqil fikrlashni shakllantirish metodikasi. Samarqand: SZIU.
3. G'ofurov O. (2019). Ta'lim jarayonida bolalar psixologiyasi. Toshkent: Fan va texnologiya.
4. Harmer J. (2007). Ingliz tili o'qitish amaliyoti. Xarlou: Pirsonga asoslangan ta'lim nashriyoti.
5. Slavin R. (2006). Ta'lim psixologiyasi: Nazariya va amaliyot. Boston: Allyn va Bekon.
6. Vygotskiy L.S. (1978). Jamiyatda ong: Yuqori psixik funksiyalar rivoji. Kembrij: Garvard universiteti nashriyoti.